

Irina Pop
Gabriela Goudenhoof
(coordonatori)

~~X~~enofobie
și comunicare politică.
O propunere de manual

rsitară Clujeană

IRINA POP | GABRIELA GOUDENHOOF (COORD.)

XENOFOBIE ȘI COMUNICARE POLITICĂ

O propunere de manual

IRINA POP | GABRIELA GOUDENHOOFT (COORD.)

**XENOFOBIE
ȘI COMUNICARE POLITICĂ**

O propunere de manual

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2021

*The volume is published with the support of the European Commission,
Erasmus + Program of the European Union Jean Monnet Activities,
within the Jean Monnet module:
COMXEN 599379-EPP-1-2018-1-RO-EPPJMO-MODUL.
Project coordinator: Irina Pop*

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. habil. Adrian Hatos

Prof. univ. dr. Ioan Hosu

ISBN 978-606-37-1187-9

© 2021 Coordonatoarele volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul coordonatoarelor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

**Universitatea Babeș-Bolyai
Presă Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>**

Cuprins

Introducere.....	13
DESPRE XENOFOBIE.....	17
I. Xenofobie.....	19
Irina Pop	
1. Cuvântul de xenofobie și un concept pentru fenomenul urii și al agresiunii față de Străin.....	19
1.1. Sensurile universale ale cuvântului xenofobie	19
1.2. Cuvântul xenofobie folosit în limba română: Etimologie și circulație.....	22
2. Un concept de xenofobie pentru comunicarea publică	26
2.1. Contextul de definire.....	26
2.2. Un înțeles al xenofobiei frecvent în comunicarea publică	30
3. Tipuri și forme ale xenofobiei.....	31
3.1. Tipuri ale xenofobiei considerate după victimele sale	31
3.2. Tipuri ale xenofobiei după agentul comportamentului xenofob	33
3.3. Tipuri ale xenofobiei considerate după conținutul lor	35
4. Exemple de xenofobie.....	37
5. Cadre axiologice și normative de combatere a xenofobiei în Europa.....	37
5.1. Cadre axiologice și normative ale UE	37
5.2. Cadre axiologice și normative în România	38
Surse și bibliografie	38

II. Xenomanie	43
Irina Pop	
1. <i>Etimologia și sensul termenului: xenomanie</i>	<i>43</i>
2. <i>Noțiunea de xenomanie</i>	<i>44</i>
3. <i>Forme de xenomanie</i>	<i>45</i>
3.1. După subiect	45
3.2. După obiect	45
3.3. După conținut	45
4. <i>Exemple</i>	<i>46</i>
5. <i>Nume Alternative și noțiuni apropiate</i>	<i>48</i>
<i>Surse și bibliografie</i>	<i>48</i>
 FORME ȘI FEȚE ALE XENOFOBIEI	 49
 III. Colonialism și xenofobie	 51
Gabriela Goundenhooft	
1. <i>Termenul de colonialism</i>	<i>51</i>
2. <i>Tipuri ale colonialismului</i>	<i>52</i>
2.1. Colonialism și dominație	52
2.2. Decolonizarea	53
2.3. Neocolonialismul	53
3. <i>Exemple de colonialism</i>	<i>55</i>
3.1. Civilizarea sălbaticilor și imperialismul benign	55
3.2. Marxismul	57
3.3. Teoriile postcolonialiste	57
<i>Bibliografie</i>	<i>60</i>
 IV. Excluziune politică xenofobă	 63
Gabriela Goudenhooft	
1. <i>Ce este excluziunea politică de tip xenofob și cum se manifestă ea?</i>	<i>63</i>
2. <i>Grupuri marginalizate și decizie politică</i>	<i>64</i>
3. <i>Exemple de excluziune</i>	<i>65</i>
4. <i>Autoexcluziune</i>	<i>68</i>
5. <i>Antonim al excluziunii politice</i>	<i>68</i>

<i>Bibliografie</i>	<i>68</i>
V. Genocid – Formă extremă de xenofobie.....	71
Lia Pop	
1. <i>Etimologia și istoria termenului genocid.....</i>	<i>71</i>
1.1. Termenul de genocid folosit în limbajul comun	71
1.2. Termenul genocid în comunicarea publică de azi	73
2. <i>Conceptul de genocid.....</i>	<i>74</i>
2.1. Conceptul de genocid în standardele internaționale și europene.....	74
2.2. Conceptul de genocid în legea penală din România – 2020.....	80
3. <i>Fazele genocidului.....</i>	<i>84</i>
4. <i>Exemple de genocid.....</i>	<i>93</i>
5. <i>Termeni alternativi pentru genocid.....</i>	<i>96</i>
6. <i>Concluzii</i>	<i>97</i>
<i>Surse și bibliografie</i>	<i>98</i>
VI. Eugenie / Eugenism – o față a xenofobiei.....	101
Irina Pop	
1. <i>Termenul de eugenism.....</i>	<i>101</i>
2. <i>O noțiune de eugenism</i>	<i>102</i>
3. <i>Tipuri de eugenism ca politică publică de apărare a sănătății populației și a calității vieții.....</i>	<i>103</i>
3.1. Cele două mari tipuri de politici eugenice	103
3.2. Particularități ale eugenismului de promovare a sănătății	105
3.3. Particularități ale eugenismului cu scop de purificare (rasială) etnică	107
<i>Surse și bibliografie</i>	<i>113</i>
VII. Șoah / Holocaust – Xenofobia ca genocid împotriva evreilor	115
Gabriela Goudenhooff	
1. <i>Etimologie și utilizare.....</i>	<i>115</i>
2. <i>Istorie.....</i>	<i>116</i>
<i>Bibliografie</i>	<i>119</i>

VIII. Holodomor – Xenofobia ca genocid împotriva ucrainenilor 121

Gabriela Goudenhooff

1. Termenul de holodomor	121
2. De ce Ucraina?	122
3. Culacii.....	122
Bibliografie	125

IX. Intoleranță și Xenofobie..... 127

Lia Pop

1. Etimologia și sursele cuvântului intoleranță.....	127
1.1. Etimologia și sensul primar și general al cuvântului intoleranță.....	127
1.2. Termenului intoleranță și legătura sa cu cel de toleranță	128
1.3. Sensul primar și general al cuvântului intoleranță folosit în context social-politic.....	129
1.4. Înțelesul cuvântului intoleranță în limbajul comun este ne-îngăduință, ne-permisiune	130
1.5. Înțelesul termenului intoleranță în limbajul comunicatorilor publici.....	131
2. Conceptul de intoleranță	132
2.1. Funcționează un concept politico-juridic unic și riguros de intoleranță la nivelul ONU, al Consiliul Europei cu organismul său specializat ECRI, la nivelul UE?	132
2.2. Conceptul de toleranță: temei pentru construirea conceptului de intoleranță	134
2.3. Sugestiile conceptului filosofic de toleranță pentru cel de intoleranță	138
2.4. Realitățile și vremurile de intoleranță pentru construirea conceptului.....	142
2.5. Conceptul filosofic de intoleranță propriu-zis.....	145
2.6. Un concept operațional de intoleranță	147
3. Intoleranța și Intoleranții: tipuri și categorii	148
3.1. Tipuri și categorii de intoleranță	148
3.2. Tipuri și categorii de intoleranți	148

4. Trăsături ale intoleranței ca atitudine față de Ceilalți și trăsături ale intoleranților.....	149
4.1. Trăsături evidente ale intoleranței ca atmosferă socială...	149
4.2. Trăsături ale intoleranței maladive	150
4.3. Trăsături ale intoleranților	150
4.4. Trăsăturile intoleranților morbizi	151
5. Cauzele intoleranței: o perspectivă.....	152
5.1. Cauzele intoleranței ca atmosferă socială.....	152
5.2. Cauze ale intoleranței ca atitudine a persoanelor	156
6. Exemple de intoleranță.....	157
7. Termeni apropiați celui de intoleranță.....	158
8. Concluzii	158
Surse și bibliografie	160
 X. Islamofobie și Xenofobie (cu o Anexă despre Jihad)	163
Lia Pop	
1. Termenul de islamofobie	163
2. Conceptul de islamofobie.....	164
2.1. Noțiuni care s-a impus în Europa pentru a desemna xenofobia față de islam și musulmani	164
2.2. Un concept de islamofobie mai larg pentru xenofobia din jurul islamului	167
3. Trăsăturile generale ale islamofobiei ca xenofobie în jurul islamului	173
4. Trăsăturile specifice ale islamofobiei ca xenofobie în jurul islamului	178
4.1. Trăsături ale islamofobiei când victimele sunt musulmani și agenții xenofobi ne-musulmani	179
4.2. Trăsături ale islamofobiei când victimele sunt ne-musulmani și agenții xenofobi musulmani	180
5. Tipuri generale de xenofobie în jurul islamului și islamofobie în Europa de azi.....	182
5.1. Tipuri și forme de xenofobii din jurul islamului potrivit unor criterii ce țin de gravitatea conținuturilor ...	182
5.1. Tipuri și forme de xenofobii din jurul islamului potrivit unor criterii geografice.....	184

6. <i>Exemple de islamofobii, ca ostilități istorice reciproce și ca fobii contemporane mutuale</i>	185
7. <i>Alți termeni pentru islamofobie</i>	187
8. <i>Concluzii</i>	188
<i>Surse și bibliografie</i>	190
<i>Anexa 1. Ce este Jihadul? (Lia Pop)</i>	192
XI. Națiune, naționalism și xenofobie	199
Irina Pop, Lia Pop	
1. <i>Etimologii pentru termenii națiune și naționalism</i>	199
1.1. Națiune, originea și circulația cuvântului	199
1.2. Naționalism, originea cuvântului	200
2. <i>Concepte de națiune și de naționalism</i>	200
2.1. Concepte de națiune	200
2.2. Concepte de naționalism	205
3. <i>Tipuri și forme de națiune și de naționalism</i>	213
3.1. Tipuri și forme de națiune	213
3.2. Tipuri și forme de naționalism	214
4. <i>Exemplificări de naționalisme</i>	219
5. <i>Termeni alternativi pentru realități desemnate prin conceptul pentru națiune și, respectiv, pentru cele legate naționalisme</i>	221
5.1. Termeni alternativi pentru națiune	221
5.2. Termeni alternativi pentru naționalism	222
6. <i>Concluzii</i>	222
<i>Surse și bibliografie</i>	222
XII. Civism național	227
Irina Pop, Lia Pop	
1. <i>Introducere</i>	227
2. <i>Ce este civismul național?</i>	228
2.1. Civismul în general și formele sale	228
2.2. Civismul personal	231
2.3. Civismul național	234
2.3.1. <i>Civismul național și dimensiunile sale măsurabile</i>	234
2.3.2. <i>Civismul național și trăsăturile sale politice</i>	235

2.3.3. Sursele civismului național.....	238
2.3.4. Civism național și naționalism civic.....	240
3. Concluzii	248
Surse și bibliografie	249
 XIII. Xenofobie extremă: porajmos / samudaripen, genocidul împotriva Romilor din Europa.....	 251
Irina Pop, Lia Pop	
1. <i>Termenul de porajmos, un nume pentru o realitate terifiantă.....</i>	252
2. <i>Conceptul general de porajmos, ca genocid împotriva Romilor.....</i>	254
2.1. Conceptualizarea holocaustului în cultura politică europeană un model pentru conceptualizarea porajmosului.....	254
2.2. Conceptul propriu-zis de porajmos	257
2.3. Conceptul de drept internațional de porajmos, ca genocid împotriva Romilor.....	258
2.4. Conceptul general de porajmos și relațiile sale cu alte concepte învecinate	261
2.5. Unicitatea sau istoria porajmosului	265
3. <i>Tipuri de porajmos?.....</i>	265
4. <i>Exemple de crime în masă împotriva Romilor petrecute în vremea porajmosului sau Realități istorice desemnate de termenul porajmos</i>	268
4.1. Zece ani de pregătire practică a exterminării Romilor ..	269
4.2. Cinci ani de crime ale statelor împotriva Țiganilor (Romilor).....	270
4.3. Doi ani de judecare a crimelor de exterminare a Romilor	272
5. <i>Estimări privind numărul de victime Romi ale porajmosului în Europa</i>	274
5.1. Estimări cu privire la numărul victimelor Romi pentru mai multe țări.....	274
5.1. Estimări cu privire la numărul victimelor Romi din România.....	277

6. Grozăvia suferințelor îndurate de Romi în vremea porajmosului	278
6.1. Suferința „țiganilor” de atunci redată în istorii personale	278
6.1.1. „Copii lăsați în șanț”	280
6.1.2. „Să te mănânce câinii lor”	281
6.2. Suferința țișanilor de atunci redată în redată în sinteze academice	284
6.2.1. Porajmosul în Est: Transnistria, reluare după Jean Ancel.....	285
6.2.2. Porajmosul în Vest și Est, reluare după Henriette Asséo	285
7. Grozăvia experimentelor medicale făcute pe Romi în vremea porajmosului	288
8. Termeni apropiați celui de porajmos	291
9. Concluzii	291
Surse și bibliografie	293
În loc de concluzii: Despre ideea Manualului deschis.....	295
Irina Pop	

Introducere

Expansiunea xenofobiei la 100 de ani după înființarea organismului internațional care-și asuma misiunea s-o oprească, după înființare *Ligii națiunilor*, este un fapt banal, din seria banalității răului. Mai mult, cum era de așteptat urmărind modelul său de extindere, țintele sale se înmulțesc și oponenții se împuținează.

Marșurile sale spre forme din ce în ce mai atroce au fost dezastruoase pentru omenire și criminale pentru milioane oameni, care i-au căzut victime doar pentru că erau evrei, „țigani”, pigmei etc. Cunoașterea faptelor de xenofobie se oprește încă la limitele unor cercuri de apropiați ai victimelor, ale limitele unor organizații și ONG-uri care încearcă să arate răul în toată mizeria sa, la muzeele speciale și la memorialelor și la literatura academică – o literatură prin definiție de „circuit intern”, intra-academic. Rămâne în afara atenției publice.

Scopul acestei încercări de Manual este supunerea cunoștințelor, pe care le-am acumulat în faza actuală și a experiențelor care ne-au marcat, un punct de la care se așteaptă implicarea unora în cercetări de profil și a altora în transmiterea spre sfera publică a problemei. Este împărtășirea problemei cu publicul. Este rememorarea a surselor și manifestărilor xenofobice. Este și o provocare publică de a face din „*Never Again!*” o realitate în conștiințele și în viața oamenilor.

Am cules de la fiecare dintre autoarele care au semnat în acest manual experiența pe care ele o consideră marcantă pentru prezentul interes academic. Le propunem mai jos:

Gabriela Goudenhooff: Mama povestea adesea despre bunica maternă, care ar fi fost un fel de menajeră-bucătăreasă, femeie în casa preotului din sat, adesea chemată să ajute, mai ales când veneau musafiri de vază de prin alte locuri: „Hai, Rifcă, hai s-o ajuți pe Coana Preuteasă!”.

Am întrebat-o pe mama de îi ziceau bunicii *Rifca* (probabil Rivka), că doar pe ea o chema Ileana și atunci mama mi-a spus prima oară că bunica era evreică, dar că nu trebuie să spun asta nimănui, mai ales la școală. Bunica, născută în 5 iulie 1920, era fiica nelegitimă a unui evreu negustor din Belcești-Iași, evreu care nu a putut convinge familia fetei din Cozmeștii Vasluiului, străbunica mea, să-i cedeze copila făcută din dragoste, fără cununie. Fetița evreului, cam bolnăvicioasă, dar isteță și harnică, a ajunsă să fie vândută la câțiva ani pe o sticlă de rachiu unei familii de boieri din zonă și apoi a fost măritată pe la 14-15 ani cu un bărbat cu mult mai în vârstă, dar care o lăsa să se joace cu păpușile după sobă, în timp ce el făcea de mâncare. Bărbatul a murit în război. Bunica, rămasă văduvă cu un copil, la 20 de ani, s-a recăsătorit și a avut încă 2 copii, dar a rămas din nou singură. Ea m-a crescut și pe mine până la șase ani, când m-am întors în oraș la părinți, ca să merg la școală și bunica a murit înaintea primei mele vacanțe școlare de Crăciun, la numai 54 de ani. Cum și mama a murit la vârsta de 59 de ani, nimeni nu a reușit să clarifice vreodată de ce trebuia să rămână secret faptul că bunica era evreică, de cine ne era frică și de ce ascundeam asta. Mama povestea că prin anii '65, când ultimii membri din familia negustorului evreu din Belcești emigraseră în Israel, cineva a încercat să dea de fetiță sau de rudele fetei rămasă în urmă, dar mama le-a transmis că nu mai era nici un urmaș, ca să nu „avem probleme”. Ce probleme să avem? N-am primit niciodată răspuns. Secretul s-a perpetuat fără sens în toți anii aceștia, pentru că mama mi-a tot cerut-o, iar astăzi îl fac public pentru prima oară, încredințată fiind că bunica mea, o rivkă oarecare dintr-un sat din Moldova, care își împodobeia pervazul casei cu broderii din ziare tăiate cu foarfeca, merită să iasă măcar acum din ascunzișul fricii, disprețului și al urii.

Irina Pop: La cinci ani mă jucam cu prietenii mei frații T. și K. acasă la ei, sub supravegherea bunicii lor. Deodată am văzut, pe brațul ei, tatuajul Auschwitz-ului. Am întrebat. Și am auzit, ca răspuns, întrebarea: „Cum tu nu știi?” Mi-era rușine. Nu știam. Așa am aflat ce a fost, de la T., un copil care știa. Învățam sub teroarea semnului și sub zâmbetul protector al bunicii, care nu voia să fiu speriată. De atunci, am văzut

muzeele, am citit cărți și am aflat din surse tot mai autorizate tot mai mult și am început să înțeleg ce puțin știm despre ororile îndurate de cei de lângă noi și cât de cruzi putem fi în ignoranța noastră. Am mai înțeles și cât de multe lucruri pe care nu ar trebui să le ignorăm, le ignorăm sau le uităm exact acolo unde ar trebui să ne facă din apatici, empatici și harnici în a face ceva împotriva răului.

Lia Pop: Nu știu exact care a fost experiența inițială care m-a făcut să fiu atentă și la margini. Știu însă sute de experiențe care îmi vorbeau și despre cei nebăgați în seamă. Mi-amintesc că mama – duminica sau când ploua – ne citea și ne arăta fotografii din cartea *Fabrica morții*; că nimeni nu stătea în bancă lângă colega mea de clasa I, L. E. care era „țigancă”; că se știa printre colegii mei de liceu despre fata celui ce a fost medic la Auschwitz; că profesoară fiind, am auzit-o pe prietena mea „burgheză” povestind cum a trebuit într-o noapte să plece din casa bunicilor ei... și cum neavând unde să plece au ajuns cu toții în... gară... și tot aproape de ea l-am auzit pe unchiul ei, care se despărțea de sora ce urma să plece definitiv în Germania – într-un octombrie superb de Bucovina - spunându-i: „O să vezi, acolo nici frunzele nu cad ca acasă...”; etc. Știu și că îmi doresc să pot spune despre mine precum un mare filosof: „De câte ori barca stă să se răstoarne, încerc să mă duc în colțul opus și să încerc cu mica mea greutate să-i redau echilibrul!”

Și prin relatarea acestor experiențe, am vrut să dezvăluim că acest manual nu este doar despre informații, ci și despre atitudini și despre aptitudini și, într-o oarecare măsură, și despre competența de a vedea și lucrurile care se întâmplă celor despre care nu vorbește toată lumea. Este și despre competența de a face în așa fel ca nici celor mici să nu li se poată pregăti soartă de victime; despre competența de a acționa în așa fel încât omenia să fie principiu de viață – și opreliște pentru orice politică – ce ar putea răni fraternitatea dintre oameni.

Structura manualului este o enumerare de teme xenofobe, așa cum sunt acestea perceptibile în anii 2020. Sunt abordate 13 teme mari și conținutul lor este împachetat în formule uzitate în cursurile academice. Intenția noastră este ca după o oarecare experiență de folosire și de

acumulare de cunoștințe despre specificul intereselor studenților să propunem, complementar, și un Ghid de seminar.

Cele mai multe teme sunt abordate în formatul:

Concept general: definiție și perspective teoretice în construirea lui

Forme ale fenomenului real

Tipuri de realități de acest tip

Exemple concrete

Politici de gestionare a fenomenului

Norme juridice de reglementare a fenomenului

Nu ne iluzionăm că propunerea noastră de manual va fi imediat remarcată sau că va fi un succes. Dar, credem că timp, tineri studenți îl vor găsi util, iar tineri cercetători îl vor analiza. Pentru moment, credem că și doar câteva deschideri universitare spre a-l prezenta sau a-l folosi sunt încurajatoare și răsplătitoare pentru eforturile noastre. Pentru moment, manualul în sine și aceste deschideri vor fi probe că banii cetățenilor europeni au fost cheltuiți cu folos.

Fiecare dintre noi suntem un străin undeva!

ISBN: 978-606-37-1187-9